

ПОЕТЪТ КАТО КРИТИК. ОТ „НА ОСТРОВА НА БЛАЖЕНИТЕ“ НА ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ ДО „ОКОЛО ЕДНА СТАРА ПЕСЕН“ НА ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ

Светозар Любомиров

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. В статията се поставя проблемът за мястото на литературната критика, история и теория в литературното обучение. Развита е тезата, че трябва да се следва принципът „от автора към автора“, за да може да се обособи проблемно-тематичен кръг: биография – авторови критически съждения – художествен текст. За целта е осмислено антологичното и критичното мислене на Пенчо Славейков в „На Острова на блажените“ и есето на Димчо Дебелянов „Около една стара песен“, поставящо проблема за посветеността на изкуството.

Keywords: anthology; critics; art; literature; self-assessment; Testament; own; foreign; service

Проблемът за учебното съдържание по литература в средното училище винаги е пораждал дискусии поради невъзможността да се намери оптимално решение. В последно време литературната история, теория и критика се оказват по-активни при формиране на литературната култура на децата, отколкото самия художествен текст. Учениците могат да кажат какъв е Бойчо Огнянов, но не могат да цитират текста, свързан с него. Този подход е измислен в тоталитарното време във връзка с идеологизирането на образователния процес, тъй като трябва да се знае как се мисли литературата, за да може учениците да са наясно как да я възприемат. Днес намалената читателска активност на децата подтиква авторите на учебници, а оттам и учителите, да „облекчават“ обучаемите с готови постановки, които е достатъчно да възпроизведат, за да бъдат оценени. Във връзка с развитието на учениковото мислене ние смятаме, че трябва да се въведе принципът „от автора към автора“, т.е. поетът като критик да ни води към поезията си. Дори и тогава, когато си противоречи, усещането за него ще бъде по-истинско. По този начин се затваря кръгът на познанието за твореца: от биография – към авторови критически съждения – до художествения текст. За целта ще разгледаме доколко може да бъде функцио-

нално в обучението по литература антологичното и литературно-критическото мислене на поетите Пенчо Славейков и Димчо Дебелянов.

Антологичното мислене е специфична проява на прочит и оценъчност, при която се конструира система. Следователно съставянето на една антология е отговорна и знакова инициатива. Благодарение на нея се открояват имена и заглавия на творби, претендиращи за представителност. Съставителите на антологии са движени от различни мотиви. Така стигаме до извода, че този вид книги имат много лица. Ако предназначението им е да достигнат до ученика и да образуват, то тогава те поемат отговорности, типични за литературния историк. Защото се обръщат към по-близкото или по-далечното литературно минало и го систематизират. Превръщат го в материал, който трябва да изпълни формата, предназначена за класиката. Разплавявайки и отливяйки част от литературното тяло, те означават класическото. Подобни отговорности поемат и съставителите на литературни хрестоматии. Но поетическата антология като че ли в най-голяма степен е отпечатък на личния почерк на съставителя, особено в случаите, когато това е изявен творец. За антологиите, съставени от видни български поети, се е говорило неведнъж, но темата остава открита. Всяка по своему настоява за обективност, но колкото повече пътуваме във времето, към десетилетията на модерното и постмодерното, толкова повече се уверяваме, че презумпцията за обективност и класичност може да отстъпва на други критерии. Подобни антологии залагат в много по-голяма степен на артистизма и предизвикателствата. Същевременно, както отбелязва Ат. Далчев, „антологията е една форма на критика“. Ние напълно споделяме това разбиране. Авторската антология „На Острова на блажените“, при цялата си уникалност, не е единствената антология в нашата литература в края на първото десетилетие на XX век. Тя е съставна част от кохерентен антологичен масив, предшестваш период на войните – Балканска, Междусъюзническа, Първа световна (1912 – 1918). През 1910 г. и през следващата, 1911 г., са издадени значителен брой антологии, които окръглят националния и преводния поетически дискурс, и ако не легитимират, то поне признават една, обгледана отвсякъде, представа за канон. Това са: „Българска антология“ на Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов; „Славянска антология“ на Стилиян Чилингиров; „Цветя от всички полета: малки шедеври из всемирната литература“ на Иван Андрейчин; „Български писатели“ на Константин Величков; „Из големите поети“ на Иван Вазов; „Лъчите на поезията“ на Георги Бакалов; „Приближени хоризонти“ на Кирил Христов и „Немски поети“ на Пенчо Славейков.

В усилията си да намери себе си, българската литература обръща поглед към другите литератури и се старае да преведе – в буквален и преносен смисъл – на свой език чуждото. Да го усвои и като литературен, и като културен опит. Така бива създадена антологията „Немски поети“. За тази антология и за „На Острова на блажените“ може да се мисли като за огледални издания.

Дотолкова, доколкото могат да се огледат и разпознаят своето и чуждото. Пенчо Славейков залага на обща структура – очерк за представяния поет и антологична извадка от творчеството му. Разбира се, в „На Острова на блажените“ мистификацията създава допълнителни напрежения, защото излъчва, вътре в себе си, презумпцията за диалога между своето и чуждото. Между своето и своето в цялото му разнообразие от „почерци“, тъй като Славейков наистина успява да подбере различни в интонационно и съдържателно отношение стихотворения. В „Немски поети“ се случва нещо подобно. Само че на равнището на очерка. Славейков намира повод и начин не само да представи поредния немски поет и да влезе в ролята на критик, но и да размишлява за българската словесност. Следователно приликите стават повече от разликите, защото и на поетическо равнище разнообразието от поетически почерци е налице, а в зоната на публицистичното се поддържа жив диалогът между своето и чуждото.

„На Острова на блажените“ е пример за единяване на поетическо с критическо. Поетът в ролята на критик – това е ключовата формула, без която трудно можем да си представим феномена на разпознаването. На себепознанието, самоидентифицирането. Пенчо Славейков облича костюма на оперативния критик и дори на литературния историк, чиито прочити на миналото заковават вниманието. Но не пренебрегва и ролята на литературен публицист (очеркист), на есеист и какво ли още не. Славейков конципира чрез многообразното ц(т)яло на антологията, създавайки един въображаем, а иначе съвсем реален, свят на „своечуждата“ Литература. Смисълът, който влагаме в последното, е двойствен. Своечуждостта се състои в мистифициращата инициатива по очуждаването на своето, от една страна, и извикването на поетите от пантеона, чиито имена наистина звучат странно и излизат извън рамките на именната традиция, макар практиката по времето на Славейков вече да е добре позната. От друга страна, авторът създава собствена поетическа визия. „На Острова на блажените“ е като автопортрет, в който обаче художникът не иска да бъде разпознат. Или поне не толкова лесно... Антологизирайки себе си, Славейков създава уникално енергийно поле, което непрекъснато го приближава и отдалечава от самия него.

По-важни в случая са така наречените портрети на поетите от Острова. В тях, известно е, са закодирани много автобиографични детайли, но има и такива, които препращат към творчеството на съвременници, към събития и нрави от обществения живот. Очерците са блестящ пример за металитература – за това как литературата говори за себе си. Славейков си присвоява ролята на литературен говорител – на съдник и ценител. От принципа литература за литературата винаги са произлизали конфликти, разминавания, несъгласия. В случая обаче авторът е изправен пред самия себе си. Поемайки доброволно ролята на критик, той е поел и отговорността да бъде оспорван или потвърж-

даван първо от себе си. След това, разбира се, и от всеки, който би искал да разтълкува този странен и самоуверен жест.

„На Острова на блажените“ е реплика към съвременния писател и литература. Артистичен опит да се създаде възможно най-парадоксалната ситуация – по-парадоксална от тази, в която според Славейков се намира самата българска литература. Показателен в това отношение е „Предговор“-ът към антологията. Тон за началото на мистификационното звучене дават редовете, че през 1904 г. авторът е издал в Лондон с помощта на английския поет Хенри Берлайн антология от български народни песни „Сянката на Балкана“ и този акт е получил много широк отзвук („безброй твърде благосклонни отзиви“ – Slavejkov, 1958: 5). С други думи, самата антология се открива с разказа за друга антология. По-интригуващото в случая обаче е отношението на пишещия към литературата, на която принадлежи. Оказва се, както вече споменахме, че и Славейков, подобно на Каравелов и Ботев от епохата на Възраждането и на Димчо Дебелянов в есето му „Около една стара песен“, мисли, че *истинската българска литература, респективно поезия, тепърва ще заявява себе си* („/.../ защото поети имаме малко, и още по-малко поезии, от които би могло да се сътвори антология за пред хората. Наша поезия още не е добила нито характерна, нито своя физиономия“ (Slavejkov, 1958: 5). Напълно в духа на принципите, които защитава, Славейков заявява: „А една антология е поканена за сватба“, но „Много гости на масата не са ми притрябвали“ (Slavejkov, 1958: 5). Да, литературата е за просветени и избрани. За подготвени и добре образовани читатели... Въпреки това оставаме с впечатлението, че „На Острова на блажените“ разчита на повече адресати. Панорамата на поетическото ни изненадва с многообразието си. В нея има примери не само за естетически битки, а и такива, които ни свързват с навечерната героика преди Освобождението. А и прояви на нов литературен морал и гражданска съвест. Има място за сатирична хапливост. Както и за безпощадни реплики към съвременната действителност... Тук ще насочим вниманието си към очерка за Иво Доля и прилежащите стихове – според специалистите най-автобиографичният и най-вълнуващият очерк, защото визира творчеството и епохата на бащата П. Р. Славейков и недвусмислено изразява отношението на Славейков към литературното минало и традиция. Преди това обаче трябва да направим няколко уговорки. В книгата си „Българска литературна класика. Анализи и интерпретации“ Сава Василев пише: „Напълно основателно Светлозар Игов свързва мистификационната идея в „На Острова на блажените“ с автобиографичния двойник от очерка и последното стихотворение в „Епически песни“ – „Пред Острова на блажените“ (Vasilev, 2002: 54). Подобни връзки се правят и с автобиографичния очерк „Олаф ван Гелдерн“. В споменатата книга С. Василев настоява, че тук е скрит зародишът на един от най-концептуално защитените проекти в

нашата литература. А Михаил Неделчев го прави част от многообразните прояви на българския литературен персонализъм.

Накратко, антологията „На Острова на блажените“ многократно е предизвиквала интереса на специалистите. Изписаното за нея през последния половин век е трудно обозримо множество от текстове, защитаващи различни тези. Повечето обаче преследват една цел – да определят мястото ѝ във фонда на авторовото творчество, а след това и в панорамата на литературата ни. При това не само в контекста на периода. Нашата задача не е да правим библиографски преглед и да заемаме позиция в полза на една или друга трактовка. Ясно е, че зад този артистичен жест се крият много претенции. Но ни интересуват онези, чрез които се проектира авторовото съзнание – този път не толкова художественото, колкото критическото. Оказва се, че то може да се засвидетелства по различни начини. Включително и чрез по-сложни визии, какъвто е случаят с антологията „На Острова на блажените“.

Проекция на критическите визии на Пенчо Славейков е диалогът с бащата и неговото творчество. Написаното от сина за стария Славейков е нещо повече от продължаване на домашна литературна традиция и родов жест. В него има анализъм, твърде резки оценки за литературната епоха, желание се оразличаване в името на нещо по-значимо – на първо място, в естетическо отношение.

Ето защо очеркът за Иво Доля затвърждава усещането за различност. За живот в два свята. При това твърде често противопоставяни един на друг. А в статията си „Българската поезия“ Пенчо Славейков открито противопоставя литературните поколения: „Искам да извадя бащи и деца едни срещу други, и пред вас да опипам пулсът на интересите им в живота и отраженията на тия интереси в творенията им“ (Slavejkov, 1959: 156). Казаното обаче може да ни подведе и да създаде у нас превратни представи за истинското отношение на сина към бащата.

Разбира се, че и у младия Славейков има чувство за предопределеност. И за дълг. Само че това е дългът към себе си, към свободата на личния избор. Те нямат нищо общо с публичните битки за себедоказване. В тези отрицания на сина има нещо от собствения бунт срещу първата му поетическа книга „Момини сълзи“. А тя според Светозар Игов е резултат на чуждо влияние (Хайне) и принадлежи към „към един ранен, възрожденски поетически етап на сантименталистки еротизъм“ (Igov, 1990: 132). И все пак очеркът за Иво Доля, не без помощта на стихотворението „Баща ми в мен“, затвърждава усещането за онова единение между духа и мисълта, които не само че не противопоставят епохите, но и хвърлят мост помежду им.

Въпросът за Пенчо-Славейковите усъмнявания в постиженията на миналото и въобще опитите му да постави под въпрос културната актуалност на предходната епоха, продължават да занимават специалистите и днес. Благо-

дарение на тях българската литература се изправя пред важен проблем: да се самодефинира, съизмервайки се с опита на големите европейски култури. Обратът настъпва в момента, в който Славейков дръзва да унищожи първата си поетическа книга – „Момини сълзи“, и прегръща друга, наречена „Епически песни“. В нея споменът за първата е само лек полъх. Промяната в началото е трудно забележима, но необратима. Така, както след списание „Критика“ д-р Кръстев ще се заеме с издаването на „Мисъл“. Но и „Мисъл“ извървява своя път, докато се превърне в онова, което днес сме свикнали да виждаме в нейно лице – възплъщение на новото начало, олицетворение на проходящия български модернизъм. Това едва ли би могло да се случи без създаването на кръга „Мисъл“.

Неслучайно за Пенчо Славейков се мисли като за граничен автор. По свой начин той прави възможна срещата между старото и новото. Толкова повече, че новото, независимо от радикалното си поведение, видяно от друг ъгъл, не само че не противоречи, но и продължава традицията. Защото, пак според Св. Игов, авторът на „Сън за щастие“ „има доста черти, свързващи го с онова старо „здравео поколение“, на което принадлежи баща му и отричаният от него Вазов“. Защото е съхранил „жизнено-творческата енергия и сподвижнически патос, които превръщаха дейците на Българското възраждане [...] в титаноподобни личности“, защото творците от неговия кръг *са от личностите, които все още „горят“, а не „гаснат“* – подобно на поетите символисти; защото са носители на онази *борческа културна енергия*, типична за отричаните от тях бащи на Възраждането, защото са съхранили интереса си към националната съдба и култура; защото самият Славейков има амбицията да бъде *философ и строител на българската история и нова национална култура* и не на последно място, трябва да зачетем и онзи *порив към цялостност и единност на творческия поглед към света* (Igov, 2000: 80). „Поради това Пенчо Славейков си остава само предтеча и „баща“ на българския модернизъм, но не и завършен модернист от типа на поетите на символизма“ (Igov, 2000: 80)

Освен всичко друго в очерка за Иво Доля младият Славейков си е позволил полемични екскурси, в които се оглеждат собственият му образ и творчество. Ето какво пише за езика на Иво Доля – един вид самохарактеристика, която издава и самочувствие, и непримиримост: „Езикът на Иво Доля е тежък, както са тежки медените пити, току-що извадени от кошер. Език пълен с медът на мисълта и може би затова тъй омразен на филолозите, които като конски мухи се врат да изследват само онова, което е под опашката на мисълта“ (Slavejkov, 1958: 120). Всеизвестни са филипиките на поета по адрес на филолозите и „езикоедците“. И признанията за ролята на Ницше във всяко отношение – на първо място, за мисловното му формиране. За светогледните и творческите му прозрения. Много са автобиографичните детайли, свързващи мистицизиращия образ на Иво Доля с личността на автора. От гордото признание

за превода на „Тъй рече Заратустра“ до откровения и прочити, които си струва да бъдат дебатиран и днес: „Както много велики неща са се появявали случайно, появата на Иво Доля в живота на Острова на блажените е повече една случайност. Разбира се, ако обстоятелствата не би били сгодни, такава случайност не би се явила. А обстоятелствата са – напрегнатия живот и катастрофалния ход на нашето възраждане, от мнозина считано като нещо вече отдавна преминало, а което всъщност може би сега почва. Само епохата на възраждането е почва за случайности, в смисъл на неочакваности и недоразумения, и само такава епоха може да ги обясни. Величието твори непроумяно и мре забравено“ (Slavejkov, 1958: 125).

Смяната на оптиката, способността на Славейков да променя гледната точка и дистанцията между себе си и другите, е безспорно преимущество, което имат малцина. И макар да проявява нерядко пристрастия и субективност, той е най-яркият пример за това как българската литература се променя в движение. Докато се самоосъществява, тя гради двойствената представата за себе си и другите. И се променя. Става част от онова, което днес вземаме като пример за европейско. За европейски контекст. Доказва го и следващият наш голям поет – Димчо Дебелянов. Впрочем ето част от реториката на последния по повод автора на „На Острова на блажените“, и по-специално на самата антология: „Какво кара г. Пенча Славейков да се забавлява и подиграва с родната литература чрез издаването на цял сборник от автобиографии и автокритики?“ (Debeljanov: СЛОВОТО).

В есето си „Около една стара песен“ Дебелянов поставя винаги актуалния въпрос: има ли връзка между социалната задоволеност на човека и неговото творческо вдъхновение. Започнал като реплика на често поставяната тема за мизерните условия, при които живее българският писател, текстът все повече обръща внимание на моралната страна на проблема. Преекспонирането на въпроса очевидно износва чувствителността на аудиторията и има опасност да омаловажи същинската драма. Служейки си с множество примери и имена на повече или по-малко познати днес майстори на перото, Дебелянов се старае да докаже, че нищетата (бедността) не е пречка пред таланта. Напротив, в много от случаите вероятно го е калявала. Материалната осигуреност не е панацея. Ще се намерят български писатели, които живеят по-добре от великите си събратя в чужбина („Причината за това обаче съвсем не е само във възможностите да бъдат винаги материално осигурени истинските таланти в тия страни. Защото могат се изброи стотици примери, от които да се види, че писатели от първа величина, създали цели епохи в литературата и оставили неизличими бразди зад себе си, биха могли много и много да завиждат на мнозина от своите малки събратя в България, ако е въпрос само за обикновени жизнени улеснения“ (Debeljanov: СЛОВОТО). Заедно с това поетът не настоява и на обратното – че мизерията прави човека на словото велик и определя

степеня на таланта му („От всички тия примери не може, разбира се, да се изведе заключението, че един писател е толкова по-велик, колкото е била по-велика мизерията, в която е живял“ (Debeljanov: СЛОВОТО).

Всъщност по-важното е друго. Дебелянов ни изправя пред морална дилема: до каква степен гражданското поведение на художника, човека на изкуството, се отразява на творчеството му. И пита: не спекулира ли писателят понякога с оплакванията си? Дори те да са основателни... Не поставя ли други приоритети над тези, които превръщат живота му в мисия? И още един въпрос: „Всички тия великани на мисълта и песента наистина ли биха създали творения по-велики от ония, които са ни оставили, ако бяха се радвали на едно даже сравнително доволство в живота? Къде лежи и какво подхранва най-силно подтика към творческа работа? Не стои ли устремът към изкуството като самоцел и самоценност над всички условности около нас-таняването на жизнения пазар и наистина ли материалните несгоди са едва ли не от решително значение за развитието на едно истинско дарование?“ (Debeljanov: СЛОВОТО),

Не могат да не ни впечатлят думи като „самоцел“ и „самоценност“. Първата поради това, че днес малцина биха я използвали, дори когато става дума за изкуство – думата „самоцел“ плаши, лесно става повод за обвинения във фанатична преданост. Нали нищо не стои по-високо от живота, а той не е само изкуство... Дебелянов очевидно споделя друга истина. За него изкуството е абсолютна стойност, неподлежаща на съмнения и уговорки. Защото е *самоценно*. Свръхценност, която няма равна на себе си. Ако трябва да продължим редицата, ще трябва да добавим и думата *самодостатъчно*. Завършено в себе си, ненуждаещо се от оправдания, изкуството стои над всичко. Следователно трябва да му се посветиш, при това с жертвоготовна всеотдайност. Обречеш ли му се, значи си приел да живееш в лишения. Приел си доброволно съдбата на страдалеца. Останалото е без значение и не заслужава хабенето на усилия. Остава обаче отворен най-важният въпрос: кое движи изкуството, какво подхранва въображението на твореца?!

Втората част на текста неочаквано променя ъгъла и провокира вниманието ни с друг аспект на проблема: кое води до липсата на духовна висота и търпеливост. Дебелянов ни изненадва с идеята, че стремехът към „обикновено благоденствие и самодоволство“ не е случаен. Че е унаследен. Поколенчески. От деди и бащи, които са се грижели за насыщния, сиреч за оцеляването си, и не са имали по-висши амбиции и цели. Не са били слуги на духа, ако си позволим да се изразим така. Ето защо и ожалването на въпросните писатели крие зад благовидната маска на страдалеца и мъченика дребния и безличен хитрец. Това не е драмата на културната личност.

Този обрат в посоката ни кара да мислим, че представителите на новото в литературата, на модерното изкуство, дълбоко се вълнуват от конфликта

между поколенията. От поколенческият обрат. Опозицията „млади и стари“ бива наложена от д-р Кръстев и Пенчо Славейков. Видно е обаче, че темата се подема и от младите. За нас днес е важно това особено чувство за граница. Усещането за обрат, за качествено различна промяна. Но заедно с това, има един дух, на който не изневерява и младият Славейков. Убедихме се, че възрожденското у него не само не умира, но и поддържа огъня на приемствеността. Признава го лично авторът на очерка за Иво Доля. Признава го и съвременната ни литературна наука.

Но нека се върнем на есето на Дебелянов и на поколенческото жалониране. В едно свое писмо до Николай Лилюев авторът на „Тихи вопли“ пише: „И Башата (става дума за Димитър Подвързачов – б.м., С.Л.), и аз дохождаме до убеждението, че българска поезия всъщност няма. Всичко е вятър работа. От дъртите, да не кажа старите, изборът е лесен, но от младите – много тежка работа. А пък не може да се игнорират“ (Debeljanov: СЛОВОТО).

Цитираното ни кара да се замислим поне за две неща. Първо, защо думата „дъртите“ изглежда по-малко обидна от „старите“ и второ, не се ли изправяме пред добре познатата ни вече ситуация, при която отрицанието е единствената оценъчна констатация за нивото на литературата („българска поезия всъщност няма“). Същото, да си припомним, твърдяха Каравелов и Ботев, критикувайки опитите на съвременниците си да открият образа на българския песнотворец и стихотворец. Не стояха по-различно нещата и при Пенчо Славейков... Да не забравим опозицията *дърти* – *стари*. За нея има само едно обяснение и то е естетическо. Очевидно за Дебелянов „дърти“ не е обидно, защото е възрастово означаване и не съдържа ценностна характеристика, докато стари може да се разбира и като „остарели“, т.е. писатели с похабена естетическа стойност. А това той очевидно не допуска, щом признава, че изборът при тях е лесен...

За днешния читател не всички реплики-примери от текущия литературен живот в есето на Дебелянов са пределно ясни. Имена и книги – като тези на Пенчо Славейков, Антон Страшимиров, Кирил Христов, Яворов, обговарянето на „На Острова на блажените“, думите за *Яворовото настъпване в театъра* – са все знаци за наличието на искрена тревога и непримиримост. За трепетно преживяване на една деликатна страна от живота на писателя и на литературата, наложена като основна тема на текста. Става дума за морала на твореца. За неговата гражданска съвест. Така Дебелянов слага пръст в раната, защото въпросите, които задава, продължават да бъдат актуални и днес. Например: каква е връзката между морала на творческата личност и неговия талант? Възможно ли е едното без другото? И ако все пак е възможно, на каква цена? Трябва ли художникът да поставя в толкова тясна зависимост личния си живот със своя бит, дребни драми и страсти и големите задачи на изкуството.

Финалът на есето не е особено оптимистичен: „Истината е много проста и ясна. Заветът за служене на изкуството – преди всичко – е още нероден завет у нас. Приказката за непоносимия кръст на българския писател е само приказка. Нашите писатели издребняват, защото ние нямаме писатели, защото благочестието пред изкуството – и угодничеството, любоугодничеството, плоските редакторски хитрости, озлобеността до забрава, са неща, които се изключват“ (Debeljanov: СЛОВОТО). Но затова пък е достатъчно категоричен и красноречив, що се отнася до духа, който владее нашата интелигенция, в частност нежна и лирична натура като Дебелянов. Думите на поета звучат сурово, от днешна гледна точка, може би малко пристрастно и несправедливо, но във всички случаи критично. Защо не и самокритично. Това е искрена болка и копнеж по един идеал. По отдавна лелеяна надежда: за живот в служба на изкуството.

Разгледаните критически и антологични текстове на Пенчо Славейков и Димчо Дебелянов ясно показват защо те трябва да ги представляват при изучаване на художествените им текстове в училище – те не са само въпрос на мислене, а преди всичко са проява на характер. Езикът им е богат и експресивен, фразите са запомнящи се, защото истината не е въпрос на терминология, а на насищане на словото със съдбовност. Ученикът трябва да знае, че в думата е заключен смисъл, но и отговорност, без която тръгването ни напред – към бъдещето, няма да познава връщането ни назад, но вече не като минало, а като постигане на себе си.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Vasilev S. (2002). Preobrazenijata na slovoto. Penco Slavejkov. „Baschta mi v men“. – *Literaturna klasika. Analizi i interpretacii*. V. Tarnovo [Василев, С. (2002). Преображенията на словото. Пенчо Славейков. „Баща ми в мен“ – *Литературна класика. Анализи и интерпретации*. В. Търново] .
- Vasilev, S. (2002). „Olaf van Geldern“. Naprava I upotreba na edna literaturna mistifikacija. – *Literaturna klasika. Analizi i interpretacii*. V. Tarnovo [Василев, С. (2002). „Олаф ван Гелдерн“. „Направа“ и употреба на една литературна мистификация – *Литературна класика. Анализи и интерпретации*. В. Търново].
- Debeljanov, D. Okolo edna stara pesen. – SLOVOTO (<http://www.slovo.bg/showwork.php>) [Дебелянов, Д.. Около една стара песен. – *СЛОВОТО* (<http://www.slovo.bg/showwork.php>). София.
- Igov, Sv. (2000). Penco Slavejkov. – *Balgarska literatura XX vek (Ot Aleko Konstantinov do Atanas Dalcev)*. Sofia [Игов, Св. (2000). Пенчо Славейков. – *Българска литература XX век (от Алеко Константинов до Атанас Далчев)*].

- Igov, Sv. (1990). *Penco Slavejkov – Istorija na balgarskata literatura*. Sofia [Игов, Св. (1990). Пенчо Славейков. – История на българската литература. София].
- Slavejkov, P. (1958). Predgovor. – *Penco Slavejkov. Sabrani sacininja. T.2*. Sofia [Славейков, П. (1958). Предговор – Пенчо Славейков. Събрани съчинения. Т. 2. София].
- Slavejkov, P. (1959). *Balgarskata poezija. – Penco Slavejkov. Sabrani sacininja. T.5*. Sofia [Славейков, П. (1959). Българската поезия. – Пенчо Славейков. Събрани съчинения. Т. 5. София].

THE POET AS CRITIC. FROM ‘ON THE ISLE OF THE BLESSED’ OF PENCHO SLAVEYKOV TO ‘ABOUT AN OLD SONG’ OF DIMCHO DEBELYANOV

Abstract. In the article is considered the problem for the place of literary criticism, history and theory in literary studies. It's developed the thesis that we should follow the principle 'from author to author', so it can be differentiated thematic-problematic circle: biography – critics arguments of the author – literary text. For this purpose is given a meaning to the anthological and critical thinking of Pencho Slaveykov in 'On the Isle of the Blessed' and in the essay of Dimcho Debelyanov 'About an old song', poses the problem for dedication to the art.

✉ **Mr. Svetozar Lyubomirov, PhD Student**

4, Napredak St.

Nedelino, Bulgaria

E-mail: svetozar_lyubomirov@abv.bg